

Kresťania sú povolaní milovať, nie súdiť. De facto alebo de iure?

Pred 70 rokmi vstúpil do platnosti Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, často nazývaný aj Európsky dohovor o ľudských právach, prípadne jednoducho „Dohovor“, ktorý so sebou priniesol principiálne zmeny a značnú zodpovednosť – umožnil jednotlivcom, ktorých práva mali byť porušené Dohovorom, predložiť svoj prípad pred Európsky súd pre ľudské práva (ESJP).¹ Predmetné oprávnenie v uplynulom období využili v rozličnom čase okrem iných² aj dve veľké skupiny osôb, ktoré vzájomne spájalo nasledovné: tvorili ich páry rovnakého pohlavia, ktorým nebolo umožnené platne uzavrieť a uznať manželský zväzok v štátoch, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru. V uvedenom kontexte hovoríme o dvoch prípadoch: Fedotova a ostatní proti Rusku a Buhuceanu a ostatní proti Rumunsku.

Článok 8 Dohovoru pojednáva o práve na rešpektovanie súkromného a rodinného života, a vo svojom druhom odseku negatívne vymedzuje limity zložiek štátneho aparátu zmluvných strán Dohovoru, ktorým sa zakazuje zasahovať do výkonu týchto práv jednotlivcov.³ Na druhej strane Dohovor rovnako tak štátnym orgánom na určité osobitné prípady čiastočne priznáva oprávnenie uplatniť výnimku a obmedziť jedincov výkon práv ustanovených týmto Dohovorom.⁴ Je nesporné, že v demokratickej spoločnosti musí byť predmetné obmedzenie práv jednotlivcov zo strany štátnych orgánov zabezpečené nevyhnutným, adekvátnym a primeraným opatrením, berúc do úvahy predovšetkým rovnosť, toleranciu, spravodlivosť, solidaritu, pluralizmus či zákonné limity, ktoré sa v demokratickom prostredí prirodzene vyskytujú.

Otázka teda znie nasledovne: predstavujú registrované partnerstvá uzatvorené osobami rovnakého pohlavia takú hrozbu, že možno na tieto uplatniť výnimku vyššie uvedenú? Prípadne, je možné sa skôr stotožniť s názorom ESJP, ktorý konštatuje, že: „V širšom význame zabezpečenie práv párom rovnakého pohlavia samo o sebe neoslabuje práva zabezpečené iným ľuďom alebo iným párom.“⁵ ?

Predsudky voči homosexualite sa líšia od predsudkov voči rase alebo pohlaviu, pretože tieto stereotypy, týkajúce sa sexuálnej orientácie a náklonnosti k osobám rovnakého pohlavia, môžu byť niektorými považované za neprirodzené. Máme za to, že v modernej a demokratickej spoločnosti by nikto nemal zastávať názor, že nezosobášení ľudia si nezaslúžia ľudské práva, avšak dovoľujeme si poukázať aj na myšlienky, ktoré kontrujú rozhodnutiu ESJP. V nasledujúcom texte sa pokúsime ponúknuť odpovede na tieto principiálne i kontroverzné otázky polarizujúce spoločnosť.

Jeden by mohol tvrdiť, že názory, ktoré odporujú zriadeniu a uznaniu inštitútu registrovaných partnerstiev alebo uzavretiu manželstiev osôb rovnakého pohlavia, boli ovplyvnené historickými súvislosťami a kultúrno-spoločenskými vplyvmi. Už Biblia, ktorú možno pokladať za akýsi „základný kameň“ pre celé kresťanské učenie a prežívanie, kázala nasledovne: „S mužom nesmieš obcováť, ako sa obcuje so ženou; bola by to ohavnosť.“⁶ Napriek tomu, že predmetná citácia môže znieť značne pateticky

¹ Európsky dohovor o ľudských právach (EDJP) [online]. EUR-Lex. [cit. 2023-10-26]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM:eu_human_rights_convention

² Porovnaj Schalk a Kopf proti Rakúsku (2010), Vallianatos a ostatní proti Grécku (2013), Oliari a ostatní proti Taliansku (2015) a ďalšie.

³ „Štátny orgán **nemôže do výkonu tohto práva zasahovať** s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

⁴ „Štátny orgán **nemôže do výkonu tohto práva zasahovať** s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

⁵ Informácia o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených v období od 15. do 31. januára 2023; Fedotova a ostatní proti Rusku; Justičná revue, 75, 2023, č. 3, s. 437.

⁶ 3. kniha Mojžišova, 18. kapitola, verš 22

či dokonca pejoratívne, je nepochybné, že cirkev má na našom území dominantný vplyv aj v súčasnosti⁷ a bez toho, aby dochádzalo k akémusi vnášaniu ideológie do legislatívneho procesu, ochranu iného, ako manželského zväzku nemožno nájsť ani v slovenskom právnom prostredí, ktoré bolo kresťanskými tradíciami a konzervatívnym krídlom nepochybne ovplyvnené.

Zákonodarca totiž legálnu definíciu manželstva hneď v úvodných ustanovenia zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁸ koncipoval tak, že jednak apeloval na monogamitu manželstva, na druhej strane neustanovil žiadny inštitút, ktorým by (aspoň parciálne) upravil či zlegalizoval právny vzťah medzi osobami rovnakého pohlavia. Ruská legislatíva, je, resp. bola do prípadu Fedotova, v úprave manželského zväzku, obdobná našej a explicitne upravovala len „dobrovoľný manželský zväzok muža a ženy“.⁹ Rovnako rumunský právny poriadok bol v tomto prípade ešte rigidnejší, ustanovil, že „manželstvo medzi osobami rovnakého pohlavia sa zakazuje.“¹⁰

Jedným zo základných pilierov a cieľov manželského zväzku bolo, už od nepamäti, plodenie a výchova detí.¹¹ Priorizovanie tradičnej formy manželstva vychádza zo záujmu spoločnosti na tom, aby deti vyrastali v čo najstabilnejšom prostredí s oboma biologickými rodičmi, pričom pre riadny vývin dieťaťa sa vyžaduje jednak ženský vzor, a rovnako tak mužský vzor.¹² Páry rovnakého pohlavia prirodzene nedokážu poskytnúť a zabezpečiť dieťaťu súčasne riadnu funkciu a zastúpenie matky a otca. Odhliadnuc od psychológie duševného vývoja detí a dospievajúcich v súvislosti s predchádzajúcimi názormi, je potreba sa na uvedené pozrieť aj z právneho hľadiska. V manželstve ide najmä o ochranu práv detí a tiež práv toho z rodičov, ktorý nemôže byť zárobkovo činný v čase, keď zabezpečuje starostlivosť o dieťa.¹³

Napriek tomu, že v súčasnosti je možné, aby aj osoby rovnakého pohlavia mali potomkov (prostredníctvom umelého oplodnenia, zmenou pohlavia jedného z rodičov na transrodového), manželstvo bolo tradične pokladané za ideálne miesto a základ pre výchovu detí a rast rodiny, čo zakladá jeho exkluzivitu. V prípade A. H. a ostatní proti Nemecku, Spolkový súd zdôraznil, že „materstvo alebo otcovstvo, ako právne kategórie, neboli medzi sebou zameniteľné a odlišujú sa tak v predpokladoch spojených s ich odôvodnením, ako aj v právnych dôsledkoch z toho vyplývajúcich“.¹⁴ Súčasne je potreba zachovať spoľahlivosť, vážnosť, konzistentnosť a právnu istotu úradných registrov, čo do kolónky otec a matka dieťaťa, a neprispôsobovať tieto individuálnym prípadom. Uvedené je aktuálne najmä s uplatňovaním si nárokov na právne postavenie matky resp. otca v prípade transrodových osôb v postavení rodičov.

⁷ V sčítaní obyvateľov v roku 2021 sa ku Rímskokatolíckej cirkvi v SR prihlásilo až 56%, ďalších 5,3% sa prihlásilo ku Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku. Štatistický úrad SR, sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021 [online]. Dostupné na: <https://www.scitanie.sk/>

⁸ Rovnako platí čl. 41 ods. 1 Ústavy SR: „Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou.“

⁹ Informácia o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených v období od 15. do 31. januára 2023; Fedotova a ostatní proti Rusku; Justičná revue, 75, 2023, č. 3, s. 434.

¹⁰ Informácia o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených v období od 16. mája do 4. júla 2023; Buhuceanu a ostatní proti Rumunsku; Justičná revue, 75, 2023, č. 8-9, s. 1077.

¹¹ Čl. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine *in fine*: „Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.“

¹² PAVELKOVÁ, Bronislava. § 1 [Pojem a cieľ manželstva]. In: PAVELKOVÁ, Bronislava. Zákon o rodine. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-89603-15-2.

¹³ Denník Postoj. Potocký, E. Partnerské spolužitie / V čom je problém návrhu SaS: otvára možnú cestu k manželstvám aj adopciám. In: Postoj.sk [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné na <https://www.postoj.sk/116579/v-com-je-problem-navrhu-sas-otvara-moznu-cestu-k-manzelstvam-aj-adopciam>

¹⁴ Informácia o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených v období od 01. apríla do 16. mája 2023; A. H. a ostatní proti Nemecku; Justičná revue, 75, 2023, č. 6-7, s. 886

Prípád Fedotova predstavuje precedens, ktorý môže mať, nepochybne dôsledky nielen pre Rusko, ale ovplyvní aj našu národnú legislatívu.¹⁵ Napriek tomu, že v prípade Fedotova a ostatní proti Rusku aplikovali tamojšie vnútroštátne súdy *argumentum a contrario*, kedy konštatovali, že: „*absencia explicitného zákazu manželstva partnerov rovnakého pohlavia sa nemôže chápať ako akceptácia tohto typu manželstva štátom.*“¹⁶, a hoci sa európske pramene rovnako prikláňali k tradičnému chápaniu manželstva a toto považovali za právny a biologický zväzok medzi mužom a ženou (napr. vec Rees v. Spojené kráľovstvo z 12. decembra 1984)¹⁷, uvedené je už, zdá sa, prekonané. Na druhej strane totižto stojí judikatúra ESĽP, ktorá je založená na tvrdení, že: „*zmluvné štáty majú pozitívny záväzok právne uznať a chrániť páry rovnakého pohlavia v zhode s aktuálnym vývojom vnútroštátnej právnej úpravy zmluvných strán a medzinárodného práva.*“

Napriek záväznosti rozhodnutí ESĽP je v citovanom texte možné nájsť určitý priestor. ESĽP apeluje len na „*právne uznanie a ochranu párov rovnakého pohlavia*“, nevraví nutne o úprave národnej jurisdikcie a právnych predpisov upravujúcich manželský zväzok. Tým sa vytvára priestor na vytvorenie inštitútu registrovaného partnerstva alebo obdobného civilného zväzku. Máme za to, že v prípade, že by bola zachovaná vážnosť a exkluzivita manželstva (čo do možnosti uzavretia tohto inštitútu pred cirkvou a privilegovania tohto zväzku pre osoby odlišných pohlaví), prípadne aj rodičovstva (nemožnosť zapísať transrodového rodiča do rodného listu dieťaťa, nemožnosť priznať postavenie matky resp. otca jedného dieťaťa dvom rôznym osobám súčasne tak, aby dieťa malo v rodnom liste zapísané súčasne dve matky alebo dvoch otcov), registrované partnerstvá by mohli získať väčšiu podporu verejnosti. Sme teda názoru, že v prípade, ak by osoby, ktoré uznávajú výlučne zväzok manželský, boli uspokojené čo do úpravy tohto inštitútu, teda v prípade, že by bola zachovaná vážnosť a exkluzivita manželstva ako ju poznáme dnes, a súčasne ak by *de facto* registrované partnerstvá, civilné záväzky ani obdobné partnerské spoluzitá neboli chápané ako rovnocenná alternatíva manželského zväzku, ale *de iure* by vytvorili právny rámec pre aktuálne vákuum, ktoré voči homosexuálnej minorite a homosexuálnym vzťahom aktuálne existuje, by uvedený model mohol predstavovať určité východisko tejto situácie.

Rovnako by pomohlo minimalizovať ba až odmietať výhradné sexuálne pozadie a poburujúci podtext registrovaných partnerstiev z radov politikov, médií či cirkevných predstaviteľov, čo by nepochybne jednak pritiaholo pozornosť k praktickej stránke veci a limitom registrovaných partnerstiev, ale tiež by to potenciálne zabránilo vehementnému odmietaniu tohoto inštitútu zo strany konzervatívnych či tradičných zástupcov. Taktiež máme za to, že v prípade zriadenia registrovaných partnerstiev či obdobných civilných a partnerských spoluzití, je potreba skôr apelovať na monogamitu tohto zväzku, aby tento inštitút nepriamo nezaložil iné výhody, ktoré by mohli inštitút manželstva či registrovaného partnerstva zatieniť (pozornosť upriamujeme predovšetkým na schvaľovanie promiskuitného spôsobu života a z toho plynúce morálne zásady a psychologické faktory, neschopnosť nadviazať a pestovať emocionálne a romantické väzby, finančné, právne a ekonomické záväzky, problémová aplikácia inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, majetkové vyrovnanie či úprava dedenia a i.)

V závere by sme radi opätovne poukázali na názor ESĽP v prípade Fedotova, ktorý prezentuje, že ochrana tradičnej formy manželského spoluzitia by mala fungovať popri ochrane práv párov tvoriacich homosexuálnu minoritu, nakoľko by uznaním či upravením záväzkov osôb toho istého pohlavia nedošlo k úprave inštitútu manželstva, keď by párom opačných pohlaví bola stále priznaná možnosť sobášiť sa podľa súčasných podmienok. Naskytá sa však otázka, či je táto symbióza vôbec možná. Najmä v poslednom období môžu mať osoby, ktoré vyznávajú tradičné formy rodiny, pocit, že ich prehlušujú tí, ktorí vyznávajú odlišné hodnoty. Rovnako problémom môže byť aj toto právne štylizovanie a

¹⁵ Časopis .týždeň. Lysinová, M., Balega, M. Dúhová revolúcia? In: .týždeň. [online]. [cit. 2023-10-29].

Dostupné na https://www.tyzden.sk/promotion/95000/duhova-revolucia/?ref=kat#google_vignette

¹⁶ Informácia o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených v období od 15. do 31. januára 2023; Fedotova a ostatní proti Rusku; Justičná revue, 75, 2023, č. 3, s. 434.

¹⁷ PAVELKOVÁ, Bronislava. § 1 [Pojem a cieľ manželstva]. In: PAVELKOVÁ, Bronislava. Zákon o rodine. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-89603-15-2.

Registrované partnerstvá na Európskom súde pre ľudské práva - možnosti (a limity) konzervatívnej odpovede na rozsudky ESJP (Fedotova, Buhuceanu)

oddelenie vzťahov medzi osobami opačného a rovnakého pohlavia do dvoch rôznych právnych inštitútov, ktoré koniec-koncov porušuje zákaz princípu rovnosti diskriminovať osoby na základe osobných charakteristík, medzi ktoré nepochybne patrí tiež sexuálna orientácia.

Napriek našej snahe predložiť argumenty, ktoré by mohli aspoň čiastočne obstáť ako odpovede na nedávne rozsudky ESJP, je zrejmé, že ide o tému, na ktorú neexistuje jeden (s)právny názor, ani o tému, ktorá by mohla byť komplexne legislatívne či rigidne ošetrená. Vzhľadom k záverom, ku ktorým dospel štrasburský súd, ako aj s ohľadom na ďalšie okolnosti,¹⁸ je zrejmé, že v najbližšom období nás čaká zriadenie osobitného inštitútu príbuzného manželstvu, avšak nie úprava manželského zväzku ako ho v súčasnosti poznáme. A hoci niektoré veci nedokáže (teoreticky) upraviť ani tá najprepracovanejšia právna norma, platí, že niektoré veci skôr (prakticky) podliehajú právnemu princípu „*mors omnia solvit*“.

---

¹⁸ Denník SME. Bajánová Šulíková, N. Do piatich rokov budeme mať registrované partnerstvá, Slovensko odkázalo OSN. In: sme.sk. [online]. [cit. 2023-10-29]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/22134516/slovensko-chce-do-piatich-rokov-registrovane-partnerstva.html>